

Пащенко О. В.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного
управління та менеджменту освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту
освіти» НАПН України
м. Київ*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *В статті розглянуті актуальні питання щодо умов соціалізації учнів з вадами слуху в закладах професійної освіти, проаналізовані основні напрями впровадження інклюзивної практики в освітніх закладах. Проаналізовані педагогічні та організаційно-методичні основи інклюзивного навчання учнів з вадами слуху для успішного забезпечення освітнього процесу в закладах професійної освіти.*

Ключові слова: *професійний освітній заклад, учні з вадами слуху, основи інклюзивного навчання, педагогічні та організаційно-методичні умови, соціалізація.*

Основний виклад матеріалу. Як зазначено у Законі України «Про Освіту» «Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти» [2, розділ II. ст. 3]. У освітніх закладах професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється у значній кількості професійна підготовка учнів з інвалідністю та подальше їх працевлаштування. Важливо наголосити, що освітні заклади професійної

(професійно-технічної) освіти мають забезпечити формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя [2, розділ II. ст. 15], в той же час, *для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості* [2, розділ II. ст. 19]. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами, а у разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група має *утворюватися в обов'язковому порядку* та, відповідно, створюються *умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей* [2, розділ II. ст. 20]. *Інклюзивне навчання* – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної професійної освіти учнів з особливими освітніми потребами на основі використання особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей їх освітньо-пізнавальної діяльності. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання базується на основі відповідного нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного й інформаційного забезпечення [1, с.4].

Перекладаючи це на мову *інклюзивної освіти*, можна зазначити, що освітні плани та програми, методи навчання та викладання, організація навчального процесу закладів професійної освіти мають гнучко відповідати на особливі освітні потреби учнів, забезпечуючи при цьому її доступність і якість та належний рівень сформованості в учнів з особливими потребами соціальної позиції, можливості повноцінно жити й працювати в суспільстві. Навчання в закладі професійної освіти має сприяти досягненню учнівською молоддю з особливими потребами як

педагогічних, так і корекційно-розвивальних цілей, що є важливою умовою ефективного освітнього впливу, завдяки якому вони можуть опанувати необхідний обсяг знань, умінь і навичок та успішно соціально адаптуватися.

У сучасних науково-методичних джерелах визначено основні напрями впровадження інклюзивної практики, це:

- вдосконалення професійних компетентностей педагогів із питань інклюзії;
- розвиток професійної мобільності педагогічного колективу освітнього закладу щодо бачення перспектив і переваг інноваційної інклюзивної моделі освіти, вмінням бачити у відмінностях можливості для навчання;
- необхідність ретельного вивчення перешкод на шляху до забезпечення участі всіх учнів у освітньому процесі;
- використання ресурсів для забезпечення інклюзії за допомогою активної співпраці між педагогами, допоміжним персоналом, батьками й самими учнями;
- створення умов для формування позитивної мотивації педагогічного колективу до прийняття ідеї інклюзії, професійного розвитку, саморозвитку [3, с. 89].

В той же час, запровадження у закладах професійної освіти інклюзивного освітнього середовища створює умови для:

- *підвищення ступеню участі учнів у освітньому процесі та поза навчальних заходах і одночасне зменшення рівня ізоляваності частини учнів;*
- *подолання бар'єрів на шляху отримання якісної професійної освіти та адаптація й соціалізація усіх учнів, а не лише учнів з інвалідністю та учнів з особливими освітніми потребами;*
- *розуміння, що відмінності між учнями – це ресурси, що сприяють педагогічному процесу, а не перешкоди, які необхідно долати;*
- *визнання того, що інклюзія у професійній освіті – це один із аспектів інклюзії у суспільстві [4, с.102-103].*

Успішна інклюзія містить цілий ряд переваг для усіх учасників освітнього процесу. Науково доведено, *що методи роботи педагогів, які працюють в*

інклюзивному середовищі, сприяють активізації освітньої діяльності всіх учнів, незалежно від суттєвих індивідуальних особливих потреб. Переваги інклюзивної освіти:

- учні з особливими освітніми потребами повніше реалізують свій потенціал у навчанні, зокрема, досягають кращих академічних результатів порівняно з однолітками в не інклюзивному середовищі;
- присутність учнів з особливими освітніми потребами не впливає на академічні досягнення інших учнів, що можна пояснити застосуванням більш ефективних педагогічних технологій і стратегій навчання, а також наявністю додаткових ресурсів, зокрема, в особі асистента педагога тощо;
- в інклюзивному навчальному середовищі учні з особливими освітніми потребами отримують кращі можливості для розвитку комунікативних, соціальних навичок та інших форм адаптивної поведінки [4, с.17-19].

Важливо наголосити, що саме професійна (професійно-технічна) освіта має стати критичною не лише у забезпеченні загальної середньої освіти учнів з інвалідністю та/чи особливими потребами, а й у здобутті ними професії. Лівову частку серед учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах професійної (професійно-технічної) освіти – це учні із вадами слуху.

З урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності учнів з вадами слуху робочі освітні програми для дітей глухих та зі зниженим слухом мають розроблятися з урахуванням двомовного навчання, а саме: інтеграція словесної мови як мови навчання з українською жестовою мовою. При цьому, за належної організації навчання, рівень засвоєння змісту предметів підвищується. В інклюзивному середовищі для дітей із зниженим слухом відкриваються додаткові можливості щодо спілкування, мовленнєвого та загального розвитку, ефективної соціалізації та адаптації до реалій сучасного життя.

Для навчання учнів з вадами слуху потрібно розробляти освітні програми, в яких передбачене досягнення вимог Державних освітніх програм з відповідних професій та врахування спеціальних освітніх потреб, а саме:

- *в переведенні професійної освіти інвалідів, в тому числі й з вадами слуху, в рамки активної концепції навчання;*
- *в додаткових освітніх заходах та підтримці щодо створення індивідуалізованих умов навчання;*
- *у використанні широкого спектра технічних засобів, а саме – досконалих електроакустичних приладів та обладнання, слухових апаратів, приладів візуального контролю мовлення, інформаційних комп'ютерних технологій, електронних відео посібників;*
- *в особливому змісті та методах навчання, а також у медичних, соціальних ресурсах, які забезпечують успішний освітній процес.*

Для успішного залучення учнів із вадами слухом до навчання слід враховувати низку умов організаційно-педагогічного та методичного характеру:

- *зведення до мінімуму втрати інформації при навчанні, це можливо забезпечити як при залученні висококваліфікованих судоперекладачів та помічників-тьюторів, так і при застосуванні комп'ютерних сурдоперекладачів;*
- *індивідуальний підхід до навчання, який забезпечить «включення» кожного учня згідно з його можливостями та розвиток в учнів самостійного мислення в процесі навчання та вдало поєднувати наочне і словесне навчання;*
- *розробка спеціальних методичних матеріалів чітко орієнтованих на відповідну категорію учнів, в яких навчальний матеріал подається невеликими об'ємами, максимально ілюструється та надаються чіткі пояснення;*
- *більш широко використовувати візуальні (образні) форми подачі навчального матеріалу, так як учні з вадами слуху добре сприймають виведені на екран схеми, графіки, таблиці, змістові малюнки, етапи виконання різних процесів тощо, подачу*

навчального матеріалу з різною деталізацією етапів засвоєння, що забезпечує його адаптування згідно із можливостями учнів;

➤ обов'язкове використання прийому «повторюваності» з напрямом руху від простого до більш складного, *вдало поєднувати наочне і словесне навчання*;

Отже, в умовах дотримання організаційно-методичних основ інклюзивного навчання учнів з вадами слуху, можливе їх успішне навчання у закладах професійної освіти й здобуття професії, яка є надзвичайно важливим етапом у їх соціалізації і адаптації та одним із важливих напрямів підготовки конкурентоздатних працівників з особливими освітніми потребами. В той же час, створення педагогічних умов адаптації й соціалізації учнів, які базуються на засадах інклюзивних практик – це створення такої організаційної культури закладу професійної освіти, в якому створюється колектив, що поділяє ідеї співробітництва та загальні інклюзивні цінності, які приймаються усіма членами колективу, стимулюються процеси розробки сучасних методів та форм роботи, що сприяють зменшенню перешкод на шляху залучення учнів з особливими потребами до повноцінного освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 30, ст.1011).
2. Закон України «Про освіту» діє з 28.09.2017 [Електронний ресурс]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Кравченко Г.Ю. Інклюзивна освіта в ДНЗ / Г.Ю. Кравченко, Г.О. Сіліна. – Х.: Вид-во «Ранок», 2014. – 176 с.
4. Пащенко О.В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: навч.-метод. посіб. / Пащенко О.В., Гриценко І.А., Софій Н.З. — К.: Арт Економі, 2012. — 184 с.